

# DOUĂ CUPTOARE DE ARS TIGLE ȘI CĂRĂMIZI DESCOPERITE LA ROMULA

G. POPILIAN

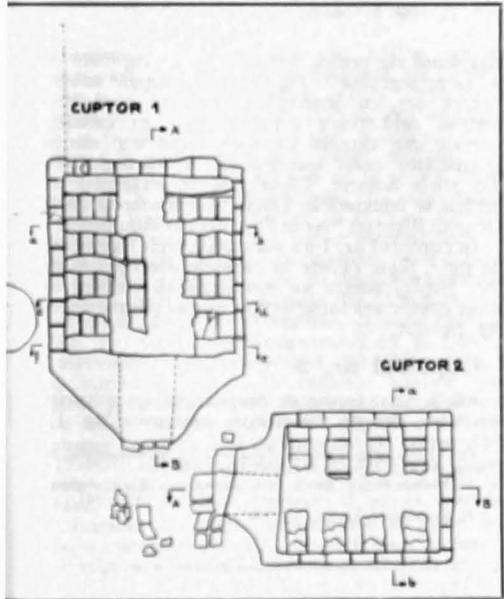


Fig. 1. Planul general al cuptoarelor

În timpul lucrărilor pe săntierul arheologic de la Romula, din 1968, conduse de prof. D. Tudor, s-au săpat și două cuptoare de ars materiale de construcție. Într-unul se ardea tiglă iar în celălalt cărămidă.

Aceste cuptoare se află la circa 50 m în afara laturii de nord a incintei orașului antic, construită de Filip Arabul, în grădina casei locuitorului Constantin Rotunjeanu și la circa 100 m nord-est de poarta de nord-vest a cetății. Ele au fost amplasate în apropierea pîrfului Potopin, dar pe o terasă înaltă, unde era dificil să se aducă apa

necesară fabricării cărămidilor și tiglelor din riul amintit. Mai degrabă s-ar putea presupune că tiglele și cărămizile erau făcute jos lîngă Potopin și după aceea erau aduse pentru ardere, la cuptoarele ce se aflau pe terasă. Așezarea cuptoarelor pe terasă ar putea fi pusă în legătură cu faptul că terenul de la poalele terasei este inundabil.

Numerosele fragmente de cărămizi și chirpici arse pînă la vitrificare, scoase la suprafață de tractoare, ne-a determinat să presupunem existența unor cuptoare. Acestea au fost amplasate sub suprafața solului antic, prin săparea unor gropi corespunzătoare. Gropile asigurau soliditatea necesară cuptoarelor, impiedicind prăbușirea lor sub presiunea transmisă de greutatea tiglelor sau a cărămidelor, clădite deasupra, în vederea arderii. Cele două cuptoare sint, dacă li s-ar prelungi virtual laturile lungi, perpendicular unul pe altul, avînd gurile apropiate, pentru a fi ușor de alimentat concomitent cu combustibilul necesar (fig. 1,2). În fața cuptoarelor se găsea o groapă de formă rectangulară, unde se păstra și de unde se manevra combustibilul. Groapa era pavată cu fragmente de cărămizi și de tigle. Pe acest pavaj s-a aflat un strat de cenușă și bucăți de cărbuni, scoase din cuptoare.

## Cuptorul nr. 1

Cuptorul propriu-zis este o construcție dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, cu lungimea la exterior de 4,12 m, iar la interior de 3,40 m și cu lățimea de 3,75 m la exterior și 3,25 m la interior (fig. 1,3). El se compune din două părți principale și anume: 1) partea inferioară, constituind camera de foc și 2) partea superioară, constituită camera de ardere a tiglelor.

Camera de foc a fost săpată, mai mult de jumătate, în solul antic și este căptușită cu un «zid» de chirpici de formă dreptunghiulară<sup>1</sup>. Alimentarea cuptorului se facea printr-un canal boltit, lung de 1,75 și larg de circa 1 m. Camera de foc era împărțită în două de un zid central, longitudinal, construit tot din chirpici, lat de 0,40 m (fig. 4). Acest sistem de cuptor cu un zid median se întâlnește și la unele cuptoare de la Oltina<sup>2</sup>, Constanța<sup>3</sup>, Micia<sup>4</sup>, Aquincum (in Pannonia)<sup>5</sup>, Novae (in Moesia Inferior)<sup>6</sup>. Zidul median, care pornea de la distanța de 0,50 m de peretele interior al gurii de alimentare, pentru a lăsa spațiul liber necesar introducerii fără dificultate a combustibilului, se termina cu circa

<sup>1</sup> Tot cu chirpici erau căptuși și pereti cuptorului de la Garvăni (Gh. Stefan, *Un cuptor roman de ars Tigla descoperit la Garvăni*, în «SCIV», VIII, 1-4, 1957, p. 339-345).

<sup>2</sup> M. Irimia, *Cuptoare romano-bizantine de ars ceramici de la Oltina*, în «Pontice, Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie» Constanta, 1968, p. 386, fig. 5.

<sup>3</sup> A. Rădulescu, *Monumente romano-bizantine din sectorul de vest al cetății Tomis*, Constanta, 1966, p. 14 și urm.

<sup>4</sup> M. Irimia, op. cit., loc. cit.

<sup>5</sup> B. Kossuthszky, *Das grosse römische Töpferviertel in Aquincum bei Budapest*, în «Budapest Regiségei», XI, 1932, p. 43, fig. 24 și p. 44, fig. 25.

<sup>6</sup> B. Belov, *Încercare privind cunoașterea cuptoarelor romane din Novae*, în «Arheologia», I, 1966, p. 46



Fig. 2. Vedere generală a celor două cuptoare.



Fig. 3. Cuptorul pentru ars tigle. (nr. 1)

Im înaintea peretelui posterior al cuptorului (fig. 1). Din cele două canale principale, pornesc canale secundare, perpendicular, cinci pe dreapta și tot atlea pe stanga, largi de circa 0,35 m și înalte de 1,30—1,40 m. Nivelul canalelor secundare este cu circa 0,35—0,50 m mai sus decât nivelul canalelor principale, longitudinal. Ele sunt despărțite prin cîte patru pereți intermediari pe fiecare latură, construiți ca și pereții camerii de foc din chirpici acoperiți cu un strat de lut, păstrat numai pe cîteva mici suprafețe. Zidurile laterale despărțitoare erau legate de zidul median prin bolți, construite tot din chirpici. La cuptorul nr. 1 nu se mai păstrează decît o singură boltă (fig. 6).

Partea superioară a cuptorului, care servea pentru arderea tiglelor era închisă de pereți de chirpici, de aceeași factură cu cei ai focarului. Din aceștia nu s-a păstrat decât o porțiune înaltă pînă la maximum 0,35 m, dar înălțimea lor nu trebuie să fi fost mult mai mare. Ceea ce constituie o particularitate a cuptoarelor de la Romula este faptul că partea superioară nu avea o podea

străpunsă de orificii verticale ca la cuptorul de la Sarmizegetusa<sup>7</sup>. Tiglele erau aranjate anume pentru ars, cu interspații necesare circulației aerului cald (care corespundeau cu canalele laterale din camera de foc), după un sistem asemănător celui întrebuniat în cîrâmidaile din zilele noastre. Lipsa podelei străpuse de orificii se constată în Dacia, la cuptoarele de la Orheiul Bistriței<sup>8</sup> iar în Pannonia la Aquincum<sup>9</sup>.

În cuptorul nr. 1 nu s-au găsit decât fragmente de tigle, toate căzute în canalele din camera de foc. Faptul acesta ne îndeamnă să credem că acest cuptor era întrebuniat numai pentru arderea tiglelor.

### Cuptorul nr. 2

Are aceeași formă de dreptunghi, cu colțurile rotunjite, dar de dimensiuni mai mici (fig. 1).

<sup>7</sup> OCL Floca, *Der römische Ziegelofen von Sarmizegetusa, în Dacia*, s. IX-X, 1941—1944, p. 431—440.

<sup>8</sup> D. Protașe și St. Dânilă, *Un cuptor roman de ars cîrâmiz în la Orheiul Bistriței*, în «Apulum», s. V, 1965, p. 557—561.

<sup>9</sup> B. Kuzinszki, op. cit., loc. cit.

Fig. 4. Secțiune în cuptorul nr. 1 pentru ars tigle.

### CUPTOR 4

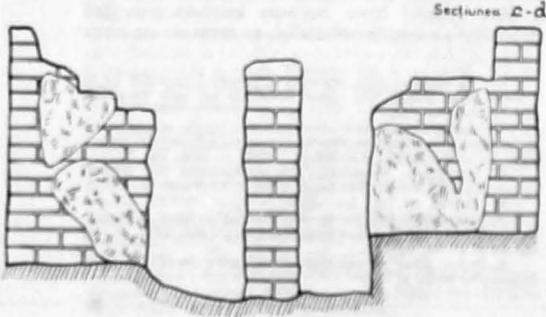


Fig. 5. Secțiune transversală în cuptorul nr. 1.

### CUPTOR 4

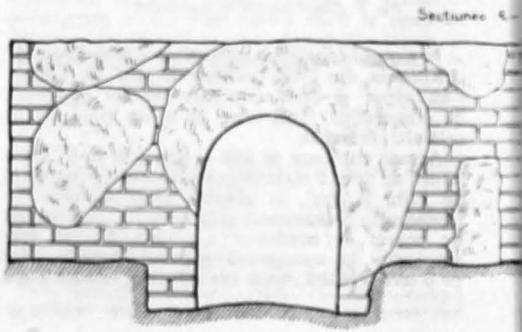




Fig. 6. Cuptorul nr. 1, vedere din spate.



Fig. 7. Secțiune transversală în cupotorul nr. 2.

Lungimea exterioară este de 3,50 m iar cea interioară de 3 m. Lățimea măsoară 3 m la exterior și 2,50 m la interior. Gura cuptorului, lungă de 1 m și largă de 0,75 m, era acoperită de o boltă, formind un canal. Cuptorul nr. 2 (fig. 1,2) are un singur canal median, din care pleacă, de data aceasta de la același nivel, simetric la dreapta și la stanga, cîte cinci canale laterale largi de la 0,40 m la 0,75 m. Ele sunt despărțite de cîte patru pereti intermediari, pe fiecare latură. Zidurile intermedie dintr-o parte și alta sunt legate între ele, pe deasupra canalului median, prin boltă construite din cărămidă, care nu s-au păstrat în întregime, ci s-au prăbușit (fig. 7). Atât laturile cuptorului cît și zidurile intermedie sunt construite din chirpică ca și la cuptorul nr. 1. În canalele laterale s-au găsit prăbușite numai fragmente de cărămizi, de unde concluzia că acest cuptor era folosit numai pentru astfel de material de construcție. Trebuie subliniat faptul că în nici unul dintre cele două cuptoare nu s-au găsit cioburi de vase.

Datarea celor două monumente se poate face cu o oarecare precizie, datorită unor raporturi stratigrafice dintre cuptorul nr. 2 și o groapă antică ce se află în apropierea lui. Groapa străpunge pămîntul ars de iradierea căldurii din cuptor, deci este ulterioră cuptorului. În groapă, pe lingă numeroase fragmente de vase de lut, s-a găsit și o monedă de la Severus Alexander (starea proastă a monedei nu ne-a permis să precizăm anul emisiei), care ne oferă un *terminus ante quem*. Epoca în care au fost construite cuptoarele este cel mai tîrziu, aceea a primei jumătăți a secolului al III-lea e.n., contemporană cu cuptorul de la Sarmizegetusa.<sup>19</sup>

Este demn de amintit că alături de cele două cuptoare a mai fost semnalat și un al treilea, care va fi dezvelit în viitoarele campanii de săpături. Este foarte posibil ca în acest loc să fi existat

un adeverat cartier al cărămidarilor și olarilor, aşa cum s-au descoperit și în provinciile învecinate, Pannonia<sup>20</sup> și cele două Moesii<sup>21</sup>. Este pentru prima dată cînd se descoperă la Romula asemenea monumente, a căror existență era presupusă, cu o oarecare siguranță, presupunere izvorită din concluzia logică a prezenței, aproape în exclusivitate, a cărămidelor în clădirile cunoscute pînă acum în acest oraș roman, situat în cîmpia romînașteană, unde nu existau alte materiale de construcție.<sup>22</sup> Faptul că n-au fost găsite stampe ale unităților militare pe nici o piglă și pe nici o cărămidă, ne îndreptățește să credem că această cărămidărie de la Romula nu era o cărămidărie militară ci probabil satisfăcea numai materialele necesare construcțiilor civile ale orașului. Această ipoteză este întărită și de existența la Romula a unor cărămizi cu stampele unor cărămidari civili<sup>23</sup>. V. Christescu<sup>24</sup>, menționează și alte cărămidări particolare în Dacia romană la Sarmizegetusa<sup>25</sup>, Apulum, Potissa, Porolissum, Drubeta și Dierna.

Cuptoarele de la Romula constituie a doua descoperire de acest fel din Oltenia<sup>26</sup>. Inscriptia lui Aurelius Mercurius, magister in figlinis<sup>27</sup> atestă existența unei cărămidării, în sec. al III-lea și la Drubeta, dar locul acesteia n-a fost precizat pînă în prezent.

<sup>19</sup> B. Kuzinszki, op. cit, loc. cit.

<sup>20</sup> A. Jurisic, în *Travaux des excavations et des recherches*, I, Beograd, 1936, p. 129 – 130; V. Velov, op. cit., loc. cit., și D. Miteva-Gicenca, *Plan za rekonstrukciju ukrasenju em Hode, Apollonion*, I, 1966, p. 38 – 45.

<sup>21</sup> D. Tudor, *Oltenia română*, ed. III, București, 1968, p. 96.

<sup>22</sup> Ibidem, *Supplementum Epigraphicum*, nr. 118 – 119, 121 – 125.

<sup>23</sup> *Viața economică a Daciei romane*, Pitești, 1929, p. 74 și urm. Cf. Oct. Floua, op. cit., p. 439.

<sup>24</sup> În Insula Banului – Gura Vâii (jud. Mehedinți) s-au descoperit în urmă cu doi ani, două cuptoare care însă nu pot fi date cu certitudine din secolul al IV-lea e.n. Inf. M. Davi-descu.

<sup>25</sup> Al. Bîrcăcelă, *Une vilă daco-romane* Drubeta, în «L'Archéologie en Roumanie», București, 1938, p. 50.

<sup>26</sup> Oct. Floua, op. cit., loc. cit.